

УДК 339.9.012.42:341.241.2
© 2015

О.В. БЕРБЕНЕЦЬ,
кандидат економічних наук

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет,
Україна
E-mail: lenaberbenets@gmail.com

МОЖЛИВІ РИЗИКИ
ПІДПИСАННЯ УГОДИ
ПРО АСОЦІАЦІЮ
З ПОГЛИБЛЕНОЮ ЗОНОЮ
ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНА–ЄС

Розглянуто необхідність впровадження поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом. Обґрунтовано, чому саме з ЄС. Визначено виклики і можливі ризики та шляхи їх подолання, а також виділено переваги і можливості для українського агробізнесу. Обговорюються можливі ризики та переваги для споживача й у цілому для економіки країни.

Ключові слова: Угода, адаптація законодавства, імпорт, експорт, дискримінація, торгівля, ринок збуту, зона вільної торгівлі, Європейський Союз.

“Україна стоїть перед вирішальним кроком у напрямку руху до Європи, – сказав посол Німеччини д-р Крістоф Вайль – це доленосний момент. Адже після такої важкої історії Україна нарешті може зайняти легітимне місце в європейській спільноті” [2]. Зовсім небагато часу залишилося до Вільнюського саміту ЄС, на якому Україна має намір підписати угоду про асоціацію та зону вільної торгівлі з Європейським Союзом. Що це означає для нашої держави і які шанси дає розвитку її економіки розглянемо в цій статті.

Зі слів пана Вайля, Україна сьогодні має реальну можливість завоювати п'ятьсотмільйонний ринок споживачів, більше того, отримати суттєві інвестиції у розвиток економіки. Тому **метою нашого дослідження** стало розкриття важливості цього кроку і уточнення всіх можливих ризиків та переваг для національного виробника. На основі власних досліджень і досвіду світової та вітчизняної практики була обґрунтована необхідність впровадження поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною і Європейським Союзом, визначені можливі ризики і шляхи їх подолання.

Тож Україна відкриє доступ до європейського ринку, який сьогодні виробляє п'яту

частину світової продукції; до групи держав, які мають найбільший вплив на регулювання економічної та фінансової діяльності у світі; до технологій та фінансових інструментів, що можуть допомогти зробити українську продукцію конкурентоспроможною.

Чому саме з ЄС? Тому, що ЄС на сьогодні є другим торговельним партнером України після СНД. Починаючи від початку 2000-х років, торгівля України з ЄС поступово зростала, і вже сьогодні ми маємо невеликі “плюси” торговельного сальдо. Крім того, понад три чверті усіх прямих інвестицій за роки незалежності надійшло саме з країн ЄС, тоді як з Росії – лише 7%. Тобто Європейський Союз – основне джерело прямих іноземних інвестицій в країну. Не будемо забувати й те, що держави ЄС традиційно посідають найвищі сходинки рейтингів за рівнем життя і його тривалості, пенсійного забезпечення і добробуту громадян. Європейський Союз має багатий доробок єдиних стандартів, таких як якість харчових продуктів, охорона здоров'я, соціальний захист, екологія, безпека на дорогах, умови для розвитку бізнесу, можливості для молоді. Найголовніше, що ці стандарти реально впроваджуються, а не просто декларуються.

На наш погляд, головною передумовою для освоєння експортного потенціалу України є адаптація стандартів якості виробництва під стандарти ЄС. Для 173 вітчизняних агропідприємств цей ринок є вже відкритим, з яких 121 агропідприємство пройшло необхідну сертифікацію. Як зазначив В. Трюхан, для вітчизняного агровиробництва запровадження ПВЗВТ має здебільшого позитивні наслідки, і тільки в короткостроковій перспективі – негативні. До позитивних можна віднести такі фактори: по-перше, хороші умови до поступової та послідовної лібералізації торгівлі з ЄС, по-друге, величезний позитив має те, що ЄС відмовляється від експортних субсидій на товари, які поставлятиме Україна. По-третє, це отримання суттєвих обсягів квот на сільгосппродукцію. Отже, Україна отримує один із найбільших ринків світу [2].

Зі слів урядовця, важливо, що в Угоді про Асоціацію враховано всі перехідні періоди на адаптацію, зокрема, стосовно відмови нашої країни від імпорتنих мит. Якщо говорити про негативні чинники, які найбільше будуть відчутні протягом адаптаційного періоду – 10 років, то тут йдеться найперше про ризики щодо вчасного виконання заходів з адаптації законодавства.

За словами В.В. Башинського, Угода передбачає двосторонні дзеркальні вимоги у сфері санітарних та фітосанітарних вимог. Однією з вимог визнання української системи контролю за виробництвом та обігом харчових продуктів є адаптація законодавства та визнання еквівалентності законів, які застосовуються українською стороною відносно товарів, що потенційно можуть бути експортовані до ЄС. Процедури визнання еквівалентності встановлені Угодою, а першим нашим кроком після підписання Угоди стане спільна розробка стратегії щодо адаптації українського законодавства до законодавства ЄС [1].

Саме адаптація законодавства визначить рівні вимог до національного виробника та імпортера. На сьогодні більш лояльні та менш гнучкі вимоги українського законодавства дискримінують українського споживача та виробника. Це обумовлено тим, що імпорт

легко долає вимоги України, а національний виробник не в змозі подолати вимоги систем розвинених країн світу. Цей аспект і є першим ризиком перехідного періоду.

Хоча в перспективі внаслідок адаптації до норм ТБТ і СФЗ український бізнес стане більш конкурентоспроможним не лише на ринку ЄС, але й на більшості ринків розвинених країн світу [4], а українські споживачі споживатимуть безпечно і якісну продукцію.

Якщо говорити не про ринок у цілому, а винятково про сільгосппродукцію, то минулого року в цьому сегменті було досягнуто плюсового балансу торгівлі на суму 1,4 млрд євро. Щодо продукції, то тут торговельні потоки між Україною та ЄС суттєво відрізняються: українці більше експортують сільгоспсировину, а натомість імпортують машини та устаткування, здебільшого з Німеччини. Географія сільськогосподарської торгівлі України з ЄС поширюється на такі країни, як Іспанія, Польща, Італія, Німеччина, Нідерланди, Бельгія та Франція.

У цілому завдяки зниженню ввізних мит експорт українських сільгосптоварів і продуктів харчової промисловості в ЄС зростає на додаткові 18–20 % [3]. За свідченням експертів, Україна зможе розширити експорт насіння та плодів олійних культур, тютюнових виробів, зернових культур та м'ясної продукції. Попри прогнозоване зростання експорту всіх зазначених товарів, найбільший внесок у цьому напрямі здійснять зернові, а також олії та жири рослинного походження. Серед товарів, які раніше взагалі до ЄС не постачалися, найбільший потенціал мають яйця, м'ясна продукція, спеціальне устаткування, морепродукти тощо. У свою чергу, передбачається, що ЄС почне більше експортувати до нас напої, овочі, фрукти, м'ясні продукти, мінеральні води та хімічні добрива.

З іншого боку, неможливо уникнути й збільшення імпорту. Загалом збільшення імпорту очікується на рівні 4–8 %. І з цим уже сьогодні пов'язано чимало спекуляцій – як то підвищення цін на товари. Та існує ймовірність, що все буде навпаки: ціни на європейські товари будуть нижчими, ніж на вітчизняні, що створить суттєву конкуренцію

українським виробникам на внутрішньому ринку.

Якщо розглядати цю ситуацію з точки зору споживача, це одне. Інше – якщо дивитися на це очима агровиробників. І проблема головним чином стосуватиметься малих та середніх аграріїв: як їм не потонути в імовірно дешевшому товарі, що захлисне вітчизняний ринок.

Більшість великих підприємств на сьогодні готові виконувати вимоги харчового законодавства ЄС, а відповідно і більшості розвинених країн світу. Але дрібні підприємства ризикують випасти зі законодавчого поля одразу після завершення процедури визнання еквівалентності. Уникнути даного ризику можливо шляхом популяризації європейського законодавства та встановлення гнучких перехідних періодів, обмежуючи зони реалізації для продукції підприємств, що не досягли рівня відповідності законодавству, тим самим заохочуючи підняття рівня виробництва дрібних підприємств до європейського.

Наступним ризиком підписання Угоди є відсутність потрібної кількості спеціалістів, які достатньо підготовлені для проведення інспектувань підприємств на відповідність вимогам європейського законодавства.

Держветфітослужба вже сьогодні, в рамках технічної допомоги з боку ЄС, проводить заходи щодо підготовки тренерів із метою проведення навчання та надання необхідних знань із підтвердженням статусу інспекторів на міжнародному рівні.

На сьогодні рішенням Європейської Комісії від 06.11.2006 р. № 2006/766/ЄС Україну внесено до переліку країн, з яких дозволено імпортувати до ЄС рибну продукцію для людського споживання (дозволи отримали 6 потужностей).

Крім того, дозволено експорт до країн ЄС продуктів тваринницького походження не для людського споживання (побічних продуктів). Отримали дозвіл 132 потужності: 40 – технічний казеїн не для годівлі тварин; 66 – пух, перо, шкірсировина; 3 – добрива та покращувачі ґрунту; 15 – корми для непродуктивних тварин; 8 – інші субпродукти.

Регламентом ЄС від 31.01.2013 р. № 88/2013 Україну внесено до переліку третіх країн, які мають право здійснювати експорт м'яса птиці, яєць та яйцепродуктів. Дозвіл отримали 4 потужності з експорту м'яса птиці та м'ясних продуктів. Україна має потенціал та здатна розширити експортні можливості в бік ЄС у частині експорту

Переваги та ризики ПВЗВТ між Україною та ЄС

Переваги і можливості	Виклики і ризики
<ul style="list-style-type: none"> • Збільшення експорту в ЄС. • Приток інвестицій в Україну. • Більший рівень прозорості у прийнятті державних рішень. • Підвищення безпечності як імпортованих, так і вітчизняних товарів в Україні. • Покращення екологічних стандартів і, відповідно, якості і безпеки життя. • Збільшення енергетичної незалежності і енергоефективності економіки. • Внаслідок адаптації до норм ТБТ і СФЗ український бізнес стане конкурентоздатним не лише на ринку ЄС, але і на більшості ринків розвинених країн світу. • Ведення спільних з ЄС проектів. 	<ul style="list-style-type: none"> • Можливе зростання цін на деякі категорії товарів. • Можливе банкрутство окремих неконкурентоспроможних українських виробників, як наслідок – провокування безробіття у відповідних галузях. • Складнощі, пов'язані з досягненням відповідності нормам ТБТ і СФЗ. • Потреба у здійсненні фінансових витрат (як держави, так і бізнесу) для здійснення реформ і досягнення відповідностей. • Необхідність навчання і отримання необхідної кваліфікації українськими працівниками. • Українські державні службовці і бізнес повинні брати більш активну участь в обміні інформацією, розробці і адаптації стандартів, профільних дискусіях.

м'яса яловичини, м'яса свинини та молочних продуктів. Але внаслідок невідповідності української системи національного контролю безпечності харчових продуктів європейській, ці позиції є недосяжними для потенційних експортерів України.

З метою вирішення цього питання Держветфітослужбою та Міністерством аграрної політики та продовольства, відповідно до Національного плану, розроблено та подано до Верховної Ради України перелік законопроектів, які повністю врегульовують ці питання [1]. Підготовлено також проекти ряду постанов, що вже частково прийняті.

Без прийняття Верховною Радою України відповідних законопроектів Україна опиниться на півдорозі в умовах всеохоплюючої зони вільної торгівлі в режимі односторонньої торгівлі в бік українського імпорту, що, у свою чергу, може призвести до конкурентної дискримінації українських виробників,

які вже досягли європейського рівня виробництва. Імпорт сільськогосподарської продукції, у тому числі тваринного походження, неминуче призведе до депресії в тваринництві та занепаду сектору одноосібного виробництва, що викличе додаткове соціальне напруження. Тож на підсумок представимо переваги і ризики від ПВЗВТ між Україною та ЄС – таблиця.

Як уникнути ризиків і натомість отримати переваги? Відповідь проста: потрібно не чекати підписання чи непідписання цієї Угоди, а вже сьогодні взяти курс на переоснащення та модернізацію виробництва, з екстенсивного типу перейти до інтенсивного, аби бути впевненим у своєму майбутньому. Адже Європа теж ризикує. Україна, порівняно з ЄС, має набагато більший аграрний потенціал, який ще далеко не до кінця вичерпаний і яким можна буквально “завалити” європейські ринки.

Висновки

1. Понад три чверті всіх прямих інвестицій за роки незалежності надійшло саме з країн ЄС, тоді як з Росії – лише 7%. Тобто Європейський Союз був і є основним джерелом прямих іноземних інвестицій в країну.

2. Головний ризик Угода з ЄС несе малим та середнім підприємствам.

3. Україна має потенціал та здатна розширити експортні можливості в бік ЄС у частині експорту м'яса яловичини, м'яса свинини та молочних продуктів, великий потенціал мають також яйця, м'ясна продук-

ція, спеціальне устаткування, морепродукти тощо.

4. Угода про Асоціацію з ЄС – це інструмент, який є чудовим шансом для України отримати доступ до ринків ЄС та стати значним геополітичним гравцем.

5. Євроінтеграція є необоротним, стратегічним курсом України. Тому – час припинити суперечки щодо доцільності такого шляху та ретельно проаналізувати, що вже зроблено і що належить зробити для успішної адаптації в ЄС.

Бібліографія

1. Башинський В.В. Інформація щодо ризиків, які виникатимуть у результаті підписання угоди про асоціацію із поглибленою зоною вільної торгівлі Україна – ЄС / В.В. Башинський // Тваринництво сьогодні. – 2014. – № 4. – С. 4–5.

2. Тимошенко Т. Зона вільної торгівлі з

ЄС: які вигоди і ризики? / Т. Тимошенко // Агробізнес сьогодні. – 2013. – № 20. – С. 14–17.

3. <http://uspp.ua/golos-ukraini/integraciyni-shlyakh-skladna-ta-napolegliva-robota-vsogosuspilstva.html>

4. http://www.ier.com.ua/files/publications/News/2013/presentation_IER_chernigiv.pdf

Рецензент – доктор економічних наук, професор Л.Ю. Мельник